

Edat de casament i celibat definitiu a la Catalunya Central (1803-1807)¹

*Llorenç Ferrer i Alòs
Imma Gómez i Gómez
Raquel Martín i Expósito
Bartomeu Masats i Surinyac
Asun Rodríguez i López
Gemma Rubí i Casals
Lluís Virós i Pujolà*

L'estudi de l'edat de casament i el celibat definitiu ha estat abordat de forma parcial en alguns treballs de temàtica més àmplia que es refereixen a localitats concretes (Martínez, 1985, Torrents, 1983, Planes, 1982, etc.). Fou el treball de Moreno, Soler i Fuentes (1984) el primer que va aportar dades globals de Catalunya i pormenoritzades per comarques d'aquestes variables a partir dels resultats locals del Cens de Floridablanca i de l'aplicació sistemàtica del mètode de Hajnal (1953)². El cens permet càlculs globals per municipis però no

¹ Una primera versió d'aquest treball fou presentada al *I Congreso Hispano-Luso-Italiano de Demografía Histórica*, Barcelona, 1987. En la que avui presentem hem incorporat més dades procedents de la mateixa font.

² La metodologia emprada presenta alguns problemes que s'han de tenir en consideració a l'hora de considerar els resultats. En primer lloc els derivats de la pròpia font. No s'ha fet una crítica del Cens de Floridablanca per a Catalunya. Quant al Bages, hem posat en relació el nombre de naixements obtinguts en els registres parroquials i la població del cens per calcular taxes de natalitat, molt poques s'ajusten a una natalitat normal (35-45) (Ferrer, 1985). Per sort, darrerament ja hi ha més treballs que intenten validar el cens des de metodologies

permet l'anàlisi del comportament de les variables per professions, element que cada vegada esdevé més important en els estudis demogràfics. En definitiva, l'edat d'accés al matrimoni, els nivells de celibat definitiu estan estretament relacionats amb les estratègies reproductives dels grups socials d'una determinada societat. Aquesta comunicació, per tant, no vol ésser solament una aportació quantitativa a la definició d'aquestes variables de cara a definir un determinat model matrimonial sinó una aproximació als camins emprats pels diversos grups socials d'aquesta àrea territorial³ per garantir la seva reproducció.

La font

El 15 de juny de 1801 el Bisbe de Vic va remetre a tots els rectors de les parròquies del Bisbat una carta rebuda del Secretario del Real Concejo en la que es sollicitava que s'enviessin al Bisbat uns extractes en els que constessin de forma qualitativa (edat, professió, estat civil, etc.) els naixements, defuncions i casaments. El Bisbe un cop recollit ho enviaria a l'organisme competent de l'Estat. El 12 de juny de 1802, el Bisbe enviava una nova carta perquè les parròquies no havien complert el que se'ls hi havia demanat i l'Estat ho reclamava. El 30 de setembre del mateix any no sols es reclamen els extractes sinó que s'autoritza a que es trametin cada sis mesos a fi de simplificar la recollida de dades. Les queixes perquè molts no ho havien enviat continuen. El 15 d'abril de 1803 es recorda de nou que tot i les repetides ordres emeses pel Bisbe sols s'havien rebut «un corto numero de los referidos Estados» i es torna a insistir en l'obligació d'enviar-ho cada sis mesos⁴. A partir d'aquest moment ja no tenim més correspondència.

diverses i tots apunten en la mateixa direcció (A. Simon, 1988; A. Moreno, C. Ejido, 1988; V. Gual, 1988). I en segon lloc derivat del propi mètode de Hajnal, que demana una mobilitat igual per a solters i casats. Amb unes taxes de masculinitat que insinuen que van haver-hi moviments migratoris, ¿és possible aplicar l'esmentat mètode?

³ El concepte de Catalunya Central és un concepte difús que abarca els territoris centrals de Catalunya situats entre el Pre-pirineu, serralada Pre-litoral i fins a la partició d'aigües dins de la Depressió Central que es produeix en el Solsonès. El Bisbat de Vic, àrea territorial que estudiarem, abarcava a començaments del segle XIX íntegrament la comarca d'Osona, la major part de les del Ripollès, Bages i Anoia i part de les de la Selva, Vallès Oriental, Vallès Occidental, el Berguedà i la Garrotxa.

⁴ Lligall 1903, Arxiu de la mensa Episcopal, Arxiu Diocesà de Vic (ADV).

D'aquesta correspondència es dedueix, per una banda, que des de l'Estat es procedí a intentar recollir sistemàticament informació sobre els esdeveniments demogràfics i cal suposar que els Bisbats trameteren la documentació recollida i per l'altra les enormes dificultats per disciplinar els rectors en la tramesa de les dades que tindria com a conseqüència que part de la informació recollida es quedés als Bisbats, incompleta.

En el nostre cas, hem trobat a l'Arxiu Diocesà de Vic tres lligalls amb les respostes dels rectors de les parròquies del Bisbat dels anys 1803 al 1807. Les més complertes són dels anys 1805 i 1806 i les menys complertes de 1803 i 1807⁵. Aquestes dates no coincideixen amb les primeres cartes enviades pel Bisbe als rectors. No sabem la causa però és possible que aquest intent de recollir dades demogràfiques no reeixís i quedessin a l'arxiu del Bisbat pendents d'enviar les respostes dels rectors, precisament en el moment que ja s'havien acostumat a enviar-ho sistemàticament. Són les fulles que trametien els rectors de les parròquies del Bisbat⁶ amb la relació

⁵ V. els lligalls 1413, 1414 i 1415 de l'Arxiu de la Mensa, ADV. P. Vilar (1975 2: III, 79) també va utilitzar uns recomptes similars pels anys 1800, 1801 i 1802 i atribueix la seva recol·lecció a la curiosa iniciativa del Bisbe de Barcelona l'any 1862 que va demanar extractes de diversos anys als rectors.

⁶ No hem pogut consultar cap relació exhaustiva de les parròquies del Bisbat de Vic a començaments del segle XIX. El 1980 la jurisdicció del Bisbat s'estenia sobre 242 parròquies i 19 filials. Al llarg del segle XIX i XX s'han succeït diverses segregacions i agregacions que han modificat el nombre que podia tenir el 1805 (per exemple, el 1957, 28 parròquies del sector de Sant Coloma de Queralt passaren al Bisbat de Tarragona) (Pladevall, 1980: 409-410). Si consideréssim aquella quantitat com a correcta (amb la suposició que les segregacions i incorporacions es compensessin) la representativitat de la font seria la següent:

Any	Parròquies amb dades d'enterraments d'adults	Total parròquies	%
1803	3	261	1,1
1804	15	261	5,7
1805	156*	261	59,8
1806	96	261	36,8
1807	13	261	5

(*) El 1805 hi ha 12 parròquies en què s'explicita que no es produí cap enterrament en aquell any i el 1806 n'hi ha 3.

És obvi que dels anys 1805 i 1806 tenim més dades i més parròquies. Tot i així, la representativitat de la font no s'ha de mesurar de l'àrea territorial coberta ja que nos ens interessa l'edat d'accés al matrimoni global del Bisbat sinó per professions i per tipus de poble segons la població. El resultat global sí que es veu afectat perquè

qualitativa dels esdeveniments demogràfics les que nosaltres utilitzarem per estudiar l'edat de casament i el celibat definitiu.

Amb la informació qualitativa recollida dels casaments i dels enterraments dels adults de les parròquies del Bisbat hem procedit a calcular l'edat d'arribada al primer casament tant dels homes com les dones, el celibat definitiu diferencial segons la professió de l'individu i segons la població de cada parròquia i el tipus de matrimoni⁷. Abans d'entrar en l'exposició dels resultats cal plantejar algunes limitacions de la font emprada:

— En primer lloc entorn l'abast geogràfic. Ja hem assenyalat que ens centrem en la Catalunya Central però el Bisbat de Vic presenta una gran diversitat en les seves economies: de les àrees vitícoles del Bages, Anoia, Vallès a les àrees cerealícoles de la Plana de Vic. ¿Fins a quin punt barrejar professions i tamanys de pobles d'àrees amb comportaments socioeconòmics diferents no pot distorsionar els resultats?. En un primer moment intentàrem fraccionar les dades segons aquestes realitats però aleshores se'n dolia la mostra que resultava massa petita. A part d'això cal considerar que estem en el marc de la Catalunya Vella (la zona de masies) i en unes àrees de forta impregnació protoindustrial que proporcionen elements d'una certa coherència territorial.

les parròquies de què disposem no equivalen necessàriament a l'estructura socio-professional del Bisbat.

⁷ Hem agrupat les professions en quatre grups: pagesos (que al mateix temps hem dividit en pagesos de mas i rabassaires/jornalers quan la font permetia fer-ho); gremis tèxtils (amb distinció quan ha estat possible entre paraires i teixidors); altres gremis i altres professions. Val a dir que en un primer processament de les dades vam procurar augmentar aquests grups però en algunes professions el nombre de casos era tan petit que els resultats no eren fiables. Hem calculat també l'edat d'accés al primer matrimoni i el celibat definitiu per pobles segons el nombre d'habitants de cada parròquia en el Cens de Floridablanca de 1787. Hem definit els següents grups:

- de 0 a 250 habitants
- de 250 a 500 habitants
- de 500 a 1000 habitants
- de 1000 a 2000 habitants
- de 2000 a 4000 habitants
- més de 4000 habitants

Malgrat les inexactituds del cens i els anys transcorreguts pensem que el mètode utilitzat permet acostar-nos al comportament diferencial de les variables segons es visqui en uns nuclis de població o en uns altres.

— En segon lloc problemes derivats de l'elaboració de la font. Els rectors de les parròquies comptaven amb una llarga tradició d'elaboració de registres parroquials, per tant no hi havia cap problema en transcriure les dades recollides i enviar-les al Bisbe. Sols una dada —i és fonamental per a nosaltres— presenta problemes: l'edat. La nostra experiència en els registres d'aquesta àrea territorial indica que l'edat, tant dels conjugues quan es casen com dels difunts, no apareix gairebé mai. ¿Com s'ho feren els rectors per saber-la? ¿se l'inventaren i arrodoniren l'edat dels individus que li constaven en les actes?. No ho sabem. Cal suposar que van haver-hi rectors que ho ompliren molt bé mentre altres arrodoniren les xifres. Tot i així, el coneixement de la comunitat garantia una aproximació força fidedigne a la realitat⁸.

— En tercer lloc, problemes derivats dels anys que estudiem (1803-1807). ¿Són anys de normalitat demogràfica o, pel contrari, són anys de crisi?. Si fossin anys de crisi, hi hauria dificultats per utilitzar aquesta font en el sentit que volem fer-ho. Sabem que a l'Espanya Interior l'any 1804 fou un dels pitjors a nivell demogràfic (Pérez Moreda 1980: 375-390; Reher 1980) mentre a Catalunya, tot i que el període 1787-1812 fou en general dolent demogràficament, el període 1802-1803 aporta un balanç excedentari en el creixement vegetatiu si bé molt baix i de 1804 a 1807 hi ha una nova recuperació semblant als anys normals (Nadal 1984: 130-132). La crisi forta a

⁸ Una forma de veure si el rector arrodonia les dades és comprovar-ho en la distribució de freqüències per edats. Si ordenem per edats el nombre d'homes i dones que es casaren a uns determinats anys, els resultats són els següents:

Anys home	Nombre homes	Anys dona	Nombre dones
30	130	20	168
28	115	22	129
25	104	23	104
26	93	25	91
24	91	21	89
27	68	26	84
23	67	19	82
22	64	24	78
29	57	18	70
20 i 21	38	28	60

D'aquestes freqüències es pot deduir una certa tendència a l'arrodoniment en els anys acabats amb 0 i 5 (30 i 25 en els homes i 20 i 25 en les dones), tot i que els altres anys a l'entorn d'aquests no queden pas molt allunyats almenys en els homes. Sense tota l'exactitud que voldríem, les edats suministrades són correctes i permeten copsar la tendència general del fenomen.

Catalunya, en contraposició a Castella, serà el 1809 i el 1812. Vilar (1975, III: 80) detecta en algunes parròquies del Baix Llobregat una certa inestabilitat els anys 1800, 1801 i 1802 i Nadal, en una agrupació de 12 parròquies, detecta un increment de la mortalitat l'any 1802 per dessota, però i de lluny, dels anys a dalt esmentats. En les dades recollides al Bages s'observa una cosa similar⁹, si bé l'any més dolent sense assolir límits catastròfics és el 1803. Així doncs estem en un període caracteritzat per alguns petits problemes demogràfics, molt lluny de les crisis de 1809 i 1812, que no pensem que puguin alterar la validesa de les dades que utilitzem.

Malgrat aquestes reserves assenyalades, els extractes semestrals dels rectors de les parròquies del Bisbat de Vic són una font que permet acostar-nos als comportaments demogràfics diferencials en una àmplia àrea de la Catalunya Central.

L'edat d'accés al primer matrimoni.

L'edat d'accés al primer matrimoni en les dones és un dels elements importants de control de la fecunditat de que disposa una comunitat en la que els fills es tenen gairebé en la seva totalitat després del matrimoni (Wrigley, 1985: 116-128) però és també un reflexe de les estratègies de reproducció social que desenvolupa cada grup en relació a la seva situació socio-econòmica. Per calcular aquesta edat en la Catalunya Central hem utilitzat el mètode exposat per Henry (1983: 85-92) amb l'especificació de l'edat modal¹⁰. Coneixem en total l'edat d'accés al matrimoni de 1181 homes i 1244 dones que es casaren

⁹ L'evolució dels naixements i defuncions de les parròquies d'Avinyó, Balsareny, Calders, Mura, Aguilar, Rajadell, St. Salvador de Guardiola i Sta. Maria d'Oló, totes elles de l'àrea estudiada fou la següent:

Any	Naixements	Defuncions	Any	Naixements	Defuncions
1800	236	174	1807	265	172
1801	248	164	1808	240	222
1802	230	224	1809	285	737
1803	216	228	1810	212	235
1804	245	211	1811	244	192
1805	232	194	1812	207	423
1806	235	188	1813	220	193

¹⁰ El mètode té els seus problemes estadístics i tendeix a donar-nos una edat mitjana per damunt de la real, a conseqüència de la inexistència de valors inferiors a 15 anys i, en canvi, l'existència de valors per damunt dels 60 anys. La mitjana aritmètica tendeix a donar-nos uns resultats més alts. Hem procurat aportar sempre l'edat modal per tal de matisar al màxim aquest problema de la mitjana aritmètica.

entre els anys 1803 i 1807. L'edat mitjana d'accés d'uns i altres fou la següent:

Quadre 1

1803-1807	Edat mitjana home	Edat mitjana dona
Catalunya		
Central	28,6	24,2
Moda	30	20
1787	Edat mitjana home	Edat mitjana dona
Bages	24,4	23,8
Osona	24,4	24,1
Anoia	23,1	22,7

Amb aquest quadre pretenem comparar els nostres resultats i les dades obtingudes a partir del cens de Floridablanca. Tot i que nosaltres no tenim totes les parròquies és obvi que la principal diferència rau en l'edat dels homes (28 anys front 24), mentre que en les dones obtenim uns resultats lleugerament superiors¹¹. Els resultats contradictoris d'aquesta confrontació de dades obliga a ésser molt caut a l'hora d'extreure conclusions sobre aquest tema.

Els resultats d'accés al primer matrimoni per professions són els que reflecteix el quadre 2.

De l'observació d'aquest quadre resum es detecten diverses coses:

a) Existència d'un comportament diferencial segons professions tant en els homes com en les dones. Entre l'edat més baixa i la més alta hi ha 5,7 anys en els homes i 3,6 en les dones.

b) Els pagesos són els que es casen més grans tant en els homes com en les dones. Entre els homes hi ha però una oscil·lació més alta que no pas en les dones que presenten una edat de casar-se més homogènia.

c) Els artesans tèxtils es casen més joves que els pagesos, especialment els homes (3,5 anys front a 1,5 les dones). La mitjana

¹¹ Les dades globals d'accés al matrimoni prenen en consideració tots els individus solters que es casen, ni que es casin en vidus. Si es realitza el càlcul de l'edat d'accés al matrimoni dels que es casen entre solters els resultats varien molt poc: els homes accedirien al matrimoni als 28,4 anys i les dones a 23,5. La diferència més notable s'observa amb les dones (0,7 anys). Els vidus repesacrien dones solteres més grans a l'hora de casar-se.

del grup és de 26,3 anys en els homes (la més baixa de totes les professions) i 23,3 en les dones (la segona més baixa). Els teixidors influeixen de forma decisiva en aquesta configuració.

Quadre 2

Professió	Casaments homes	Edat accés primer matrimoni	Casaments dones	Edat accés primer matrimoni
Pagesos de mas ¹²	79	31'3	90	26'4
Jornal./rabassaires	241	29'2	256	24'6
Sense especificar	317	29'9	331	24'7
TOTAL PAGESOS	637	29'8	677	24'9
Paraires	70	27'2	76	24'2
Teixidors	151	25'6	148	22'8
Altres textils	15	26'3	18	23'7
TOTAL TEXTIL	236	26'3	242	23'3
ALTRES ARTESANS	259	27'5	270	23'1
Comer./prof. lib.	32	29'3	30	24'0
No consta/altres	17	29'1	25	25'9
TOTAL	1181	28'6	1244	24'2

d) La resta de l'artesanat —grup molt heterogeni— s'acosta en el seu comportament matrimonial al dels artesans textils, encara que surti una edat en els homes més elevada (27,5) i similar en les dones (23,1). Tal vegada la diferenciació interna en els artesans textils entre paraires i teixidors explicaria aquestes diferències.

e) Tant en el grup de pagesos com en el d'artesans textils s'observen diferències internes importants. Mentre els pagesos de mas mascles es casen als 31,3 els rabassaires ho fan a 29,2 i les dones a 26,4 i 24,6. En el grup d'artesans textils, mentre els paraires mascles ho fan a 27,2 i les dones a 24,2, els teixidors ho fan a 25,6 i les dones a 22,8. El comportament diferencial no sols s'ha d'observar entre professions, sinó entre els diferents nivells socials que hi ha dins de cada professió.

f) Les dones es casen més joves que els homes (per dessota dels 25 anys en totes les professions excepte en els pagesos de mas —

¹² A Catalunya el concepte de pagès es refereix a tots els individus que viuen del treball de la terra siguin propietaris o jornalers, la qual cosa dificulta destriar els individus quan porten aquest qualificatiu. Per distribuir els pagesos entre pagesos de mas i jornalers/rabassaires hem utilitzat únicament aquelles respostes dels rectors que ho especificaven; quan un rector parlava només de pagesos — tot i que en alguns casos de parròquies petites es pot suposar que pertanyien als masos— els hem incorporat al grup de pagesos no especificats.

26,4—). Les dones que es casen amb teixidors són les més joves (22,8). Les diferències d'edat entre cònjuges més elevades són les dels comerciants (que cal relativitzar per l'escassetat de la mostra) amb 5,2 anys i els pagesos de mas amb 4,9. Les diferències més petites són entre els teixidors que es situa a 2,8 anys.

Si realitzem l'estudi de l'edat d'accés al primer matrimoni segons el nombre d'habitants de cada poble, els resultats són els següents:

Quadre 3

Nombre d'habitants	Casaments homes	Edat accés primer matrimoni	casaments dones	Edat accés primer matrim.
fins a 250 hab	229	29,9	235	24,5
de 250 a 500 hab.	137	30,5	146	25,3
de 500 a 1000 hab.	225	29,3	247	25,5
de 1000 a 2000 hab.	266	28,7	291	24,1
de 2000 a 4000 hab.	45	26,2	41	22,2
més de 4000 hab.	279	26,1	284	22,7
TOTAL	1181	28,6	1244	24,2

Tot i que aquesta elaboració de les dades presenta diverses dificultats (representativitat de la mostra en algun segment —de 2000 a 4000 hab.—, suposició de fiabilitat absoluta del Cens de Floridablanca quan hem copsat les seves deficiències al Bages, etc.) el quadre aporta uns resultats esperats. En els nuclis més petits on predominen els pagesos, ja siguin de mas o ja siguin jornalers, l'edat d'accés al primer matrimoni és molt més alta. A mesura que els pobles tenen més habitants, l'edat va disminuint tant en els homes com en les dones, fins arribar als mínims en els pobles de més de 2000 habitants, on l'artesanat i especialment els teixidors són molt més importants. El quadre és d'alguna manera una conseqüència lògica de la diferència d'edats per professions.

Els casaments amb participació de vidus

Hem vist en quina edat es realitzava l'accés al primer matrimoni, en aquest apartat volem copsar quin era el volum de segones núpcies i quines professions tenien tendència a realitzar-les. Les dades globals són les que apareixen al quadre 4.

Sobre 1414 matrimonis que tenim informació dels dos cònjuges es cospa que el 80,1% es realitzaven entre persones solteres, el 3,7%

entre l'home solter i la dona vídua, el 9,8% entre l'home vidu i la dona soltera i el 6,4% entre vidus. Es a dir, en una cinquena part dels matrimonis hi havia algun cònjuge vidu¹³. Crida l'atenció i caldrà reflexionar-hi més endavant, que les segones núpcies més freqüents es realitzin entre vidus i solteres, la qual cosa reduirà el possible celibat definitiu femení. La raó d'aquest comportament es troba en el règim de transmissió de béns català que reduïa el valor de la vídua en el mercat matrimonial. Aquestes preferien romandre vídues abans de tornar-se a casar, sobretot en els grups socials que aquell règim hereditari tenia especial vigor.

Quadre 4

ESTAT CIVIL	CASAMENTS	%
Solter-soltera	1132	80'1
Solter-vídua	52	3'7
Vidu-soltera	139	9'8
Vidu-vídua	91	6'4
TOTAL	1414	100'0
No consta	65	4'4

Val la pena intentar copsar si aquest fenòmen era més freqüent o no segons la professió dels individus. En el quadre 5 es mostra el tipus de casament per professions¹⁴:

Hi ha fonamentalment tres professions que tenen un comportament allunyat de la mitjana:

a) El tret distintiu dels pagesos de mas és el nombre elevat de casaments vidu/soltera (17%) molt per damunt de la mitjana i, en canvi, els baixos percentatges en els altres tipus de casaments. La

¹³ Aquest percentatge deuria augmentar en cas de reconstitucions demogràfiques després d'un període de crisi (Nadal-Giralt, 1960: 14-15; Portella, 1976, 11; etc.) En el nostre cas no és aquesta la situació, sinó els casaments que es produïen en una situació normal. En un altre lloc hem calculat el volum d'aquest tipus d'enllaços en quatre pobles de la comarca del Bages (Balsareny, Calders, Rajadell i Aguilar) pel període 1751-1775. Dels 373 casaments estudiats, en 16 no constava l'estat civil. En la resta, el 80'4 % es realitzaren entre solters, l'1,1 % entre solter i vídua, 15,7 % entre vidu i soltera i 2,8 % entre vidu i vídua (Ferrer, 1985, III: 857).

¹⁴ Solament aportem les dades d'aquelles professions que compten amb més de 50 casaments. Si bé aquesta xifra encara es pot considerar petita, és la mínima per dessota de la qual els resultats no són representatius.

institució de l'hereu potenciava aquest tipus d'enllaços i dificultava els altres.

b) Els paraires registren el percentatge de casament entre solters més baix del quadre (68,1%) però ho compensen amb una elevada quantitat de casaments entre vidus i solteres (12,8%, el percentatge més elevat després dels pagesos de mas) i la xifra més elevada de casaments entre vidus (13,8% sobre 6,4% de mitjana). Les estratègies reproductives dels paraires havien d'ésser diferents a les utilitzades pels pagesos de mas. El patrimoni perd importància en l'estratègia matrimonial en benefici dels negocis comercials. El casament amb una vídua pot significar augmentar la força del negoci i les possibilitats de col·locació dels fills són àmplies dins de la pròpia empresa a diferència dels pagesos de mas que sols poden col·locar l'hereu en el negoci familiar.

Quadre 5

PROFESSIÓ	Solter/ soltera	%	Solter/ vídua	%	Vidu/ soltera	%	Vidu/ vídua	%	Total	No consta
Pagès mas	76	76'0	3	3'0	17	17'0	4	4'0	100	4
Jornal./rabass	227	78'3	14	4'8	29	10'0	20	6'9	290	27
Altres pag.	309	81'3	14	3'7	36	9'5	21	5'5	380	14
TOTAL PAGÈS	612	79'5	31	4'0	82	10'7	45	5'8	770	45
Paraires	64	68'1	5	5'3	12	12'8	13	13'8	94	4
Teixidors	142	82'6	8	4'7	11	6'4	11	6'4	172	1
TOTAL TEXTIL	222	77'9	13	4'6	26	9'1	24	8'4	285	6
ALTR ART.	251	84'0	6	2'0	25	8'4	17	5'7	299	5
TOTAL	1132	80'1	52	3'7	139	9'8	91	6'4	1414	65

c) Els teixidors són els que menys realitzen casaments amb participació de vidus. El 82,6% de casaments de teixidors es realitzen entre solters. Es també en aquesta professió que són menys freqüents els casaments entre vidus i solteres (6,4%) i entre vidus (6,4%).

Si a nivell demogràfic el període estudiat no és excepcional, les segones núpcies responen en bona part a les estratègies matrimonials que cada grup adopta per assolir la seva reproducció en el moment que es troba amb la manca d'un cònjuge. En els pagesos de mas si és la dona la que queda vídua no es torna a casar perquè perd valor en el mercat matrimonial, si és l'home tendeix a casar-se amb una soltera. A la noia li interessa perquè no cal aportar un dot tant elevat (el mas ja havia rebut el dot que li corresponia amb la primera dona) i al mas perquè rebia un altre dot¹⁵.

¹⁵ La casuística pot complicar-se. No és el mateix que el pagès de mas quedi vidu sense fills que amb fills. En el primer cas haurà de reintegrar el dot a la família de

El celibat definitiu

A partir de les relacions de defuncions que els rectors enviaren al Bisbe es possible acostar-nos a quin era la taxa de celibat definitiu per professions. Hem utilitzat el mètode exposat per HENRY (1983:81-85) que considera solters definitius als difunts solters per damunt dels 50 anys. El celibat definitiu en l'àrea territorial que estudiem fou la següent:

Quadre 6

	HOMES	DONES
Difunts solters	81	29
Difunts + 50 anys	748	613
Celibat definitiu	11,4	4,9

Es produiria un celibat definitiu diferencial entre homes i dones. Segons les dades de Moreno, Soler i Fuentes del cens de 1787 citades més amunt el celibat definitiu en aquestes comarques seria el següent:

Quadre 7

	HOMES	DONES
Bages	15	11
Osona	15	11
Anoia	9	6

Les nostres dades estan per dessota de les obtingudes per aquests autors, sobretot en el cas del celibat femení i també ho estan per les proporcionades per Livi Bacci (1968) per Catalunya: 14,9 pels homes i 11,9 per les dones. Es situen fins i tot per dessota de les definides per Hajnal (1965) en el seu model matrimonial europeu.

Ens interessa especialment les dades d'aquest celibat definitiu per professions. Els problemes de mostra augmenten en aquest cas perquè sols compten els difunts per damunt dels 50 anys, per això

la seva dona i, per tant, tornar-se a casar equivaldrà a començar de nou. En el segon cas, el dot de la primera dona es queda a la família i els fills tenen la preferència per heretar. Un nou casament és un nou dot que entra, però no tindrà la preferència per heretar, i llavors pot ser menor. Tampoc és el mateix una vídua amb fills (als quals ha de destinar part del dot) que sense fills (amb tot el dot disponible per realitzar un altre matrimoni). Sobre aquestes qüestions vegeu Ferrer 1985 III: 860-907.

nomès aportem dades de les professions amb un nombre de casos significatius (veure quadre 8)

De la lectura d'aquest quadre se'n poden extreure les següents consideracions:

a) Com hem vist més amunt, el celibat definitiu masculí és més alt que el celibat definitiu femení. Ara bé aquesta diferència s'escurça substancialment en algunes professions com els gremis tèxtils o els altres artesans, la qual cosa indica que cal centrar l'atenció de forma especial en els pagesos.

b) Els pagesos són els que tenen un celibat definitiu més proper a la mitjana total. De fet, constitueixen el 64,6% del total de defuncions estudiades, per la qual cosa la mitjana general està influida per aquesta professió. Aquest elevat celibat definitiu masculí, s'incrementa de forma substancial en els pagesos de mas que assoleix el 17,2% (6 punts per damunt de la mitjana) i, en canvi, es redueix en els jornalers/rabassaires. Es pot dir el mateix en el cas de les dones: el celibat definitiu femení de les dones relacionades amb els pagesos de mas es situa en el 12,2% molt per damunt de la mitjana femenina. Sembla doncs clar, que els pagesos de mas mantenen unes elevades taxes de celibat tant masculí com femení.

c) Poca cosa podem dir dels altres grups per manca de dades. En conjunt els individus relacionats amb el tèxtil presenten un celibat definitiu masculí baix, però ha estat impossible destriar entre paraires i teixidors. El mateix s'ha de dir de les dones, si bé en aquest cas s'acosta més a la mitjana general. En el grup d'altres hem incorporat tant els que desconeixíem la professió com altres artesans, comerciants, etc¹⁶. Els obtinguts no s'allunyen del comportament dels artesans tèxtils (6,7% en els homes i 4,2% en les dones).

d) S'haurà observat que hem definit un apartat d'eclesiàstics. Tots els que ens han sortit són capellans de les diferents parròquies. No han aparegut ni monges, ni clergat regular. ¿No constaven en els registres parroquials quan es morien?. La presència d'aquests incrementaria lleugerament el celibat definitiu d'ambdós sexes. El clergat secular registrat representa el 2,5% del celibat definitiu masculí. Es a dir, que sense els eclesiàstics, es situaria en 8,9. Aleshores, el celibat definitiu dels pagesos de mas esdevindria molt més elevat encara (de 8,9 a 17,2). Ara bé, no sabem la professió dels pares d'aquests eclesiàstics. És obvi que en un anàlisi per professions el celibat dels capellans s'ha d'atribuir a la professió de la família de la

¹⁶ L'apartat d'altres en el cas de les dones apareix sobredimensionat per la quantitat de dones de les quals desconeixem la professió. Molts rectors deixaven en blanc la professió de la dona.

Quadre 8

Professions	Homes				Dones			
	Difunts solters	Difunts +50 anys	Total difunts	Taxa celibat definitiu	Difunts solteres	Difunts +50 anys	Total difunts	Taxa celibat definitiu
Pagès mas	10	61	80	17'2	5	42	61	12'2
Jornal./rabass	11	161	218	7'1	2	58	100	3'4
No especificat	26	261	364	10'5	5	110	172	4'6
TOTAL PAGESOS	47	483	662	10'2	12	210	333	5'8
GREMIS TEXTILS	4	72	110	5'8	3	56	91	5'4
ALTRES	11	174	297	6'7	14	347	520	4'2
ECLESIASTICS	19	19	24	100'0				
TOTAL	81	748	1075	11'4	29	613	944	4'9

qual surt. No estem en condicions de repartir-lo, però diversos estudis que hem realitzat sobre la procedència dels eclesiàstics mostren que surten de famílies de la petita noblesa, pagesos de mas i burgesia urbana (Ferrer 1984; 1985, III: 907-929 i 1991). Així el celibat dels eclesiàstics contribuiria a incrementar el celibat d'aquests grups socials. El nombre de solters mascles en els pagesos de mas s'hauria d'eleva per damunt dels resultats obtinguts.

En el període estudiat existia un celibat definitiu diferencial segons la població de les parròquies? Els resultats obtinguts són els següents:

Quadre 9

	Homes				Dones		Taxa celib. definitiu
	Difunts solters	Difunts +50 anys	Taxa celib. definitiu	Taxa celib. sense ecles.	Difunes solteres	Total +50 anys	
De 0 a 250	28	188	16'1	15'6	8	128	6'7
De 250 a 500	9	110	8'9	8'0	8	103	8'1
De 500 1.000	19	150	13'1	10'6	7	134	5'3
De 1.000 a 2.000	11	188	5'9	3'9	5	150	3'4
Més de 2.000	14	110	13'2	5'1	1	96	1'1
TOTAL	81	746	11'4	9'0	29	611	4'9

Els resultats obtinguts no són tant clars com en l'edat d'accés al primer matrimoni però es detecta, en general, una tendència a disminuir el celibat definitiu a mesura que els pobles són més grans, o, el que és el mateix, a mesura que els pagesos de mas van perdent influència en benefici d'altres grups que tenen un comportament diferencial. En el cas dels homes hem elaborat dues columnes, una amb els eclesiàstics i l'altra sense. Ens trobàvem que en els pobles de més de 2000 Hab. els capellans que morien eren més nombrosos a conseqüència de que en aquests pobles s'hi troben les principals institucions eclesiàstiques. Ja hem dit més amunt que desconeixíem la professió de la família de procedència que ens obligaria a distribuir aquest celibat definitiu masculí d'una altra manera (probablement incrementant el celibat dels pobles més petits perquè els masos eren uns dels sumministradors de capellans) (Ferrer, 1991). Així, en elaborar una columna sense els capellans, els resultats del celibat definitiu masculí han pres una altra perspectiva i s'observa que els pobles més petits tenen més solters definitius que els grans.

En les dones s'observa la mateixa tendència amb més claretat: els pobles més petits registren gairebé tot el celibat definitiu femení, mentre que en els pobles grans, en prou feines si se'n registra. La

solteria femenina era característica dels pagesos de mas i dels pobles més petits (allà on aquells residien).

La procedència dels cònjuges.

La font utilitzada proporciona informació sobre el lloc de naixement dels cònjuges, la qual cosa ens permet respondre la pregunta d'on escollien cònjuge les diferents professions i si hi havia comportaments diferents segons localitats¹⁷. Hem realitzat l'estudi a partir de dos aspectes que són complementaris. En primer lloc hem observat el lloc de naixement dels homes i dones que es casen i, a continuació, els tipus de casaments més freqüents (veure quadre 10)

Els dos quadres mostren també comportaments diferenciats per professions. Tant en els homes com en les dones pageses hi ha molta més mobilitat que entre els altres grups socials i, lògicament, dins dels pagesos, els de mas tenen una procedència més variada. Així, els homes pagesos que es casen nascuts a la mateixa localitat són el 59%, un 22,6% venen dels pobles veïns i la resta de llocs més allunyats. Les dones que es casen amb pagesos nascuts a la mateixa localitat són el 57,2% i la resta en els pobles veïns o més allunyats. Aquests trets són més significatius entre els pagesos de mas (nomès el 50% de les dones són nascudes al mateix municipi).

De tot plegat cal concloure que tant els homes com les dones pagesos de mas buscaven el seu cònjuge fora de la parròquia en la que vivien. De fet era l'aliança amb altres cases de pagès del mateix nivell social que sovint es trobaven en un altre municipi (Ferrer 1991). Però els rabassaires mostren també una gran mobilitat: nomès el 67% dels homes són nascuts en el seu municipi i el 64% de dones. Els intercanvis d'homes i dones rabassaires entre municipis era molt elevat.

¹⁷ Per poder fer homogeni l'anàlisi hem codificat la informació segons la llunyania del nucli estudiat:

1. Mateix poble
2. 5-10 kms. (pobles veïns)
3. 10-50 kms.
4. 50-100 kms.
6. Més de 100 kms.
7. No consta.

D'aquesta manera hem pogut calcular quin era el tipus de casament predominant per professions i per grandària de les localitats.

Quadre 10. Lloc de naixement dels homes que es casen (1803-1807)

Professió	1	%	2	%	3	%	4	%	5	%	7	%	Total
Pagesos	61	58,6	26	25	11	10,6	1	0,9			5	4,8	104
Jorn./Rabas.	212	66,6	58	18,2	28	8,8	2	-			18	5,3	318
Pag. s. esp.	207	52,9	100	25,6	57	14,5	8	2	1	-	18	4,2	391
TOTAL PAG.	480	59	184	22,6	96	11,8	11	1,4	1	-	41	5	813
Paraires	81	83,5	7	7,2	6	6,2	1				2		97
Teixidors	134	77,4	10	5,8	22	12,7	4	2,3			3		173
Altres textil	17	89,5	1								1		19
TOTAL TEXT.	232	80,3	18	6,2	28	9,7	5	1,7			6	2,1	289
Altres artes.	202	66,4	36	11,8	47	15,5	6	2	3	0,9	10	3,3	304
Comerciants	22	57,9	2	5,3	9	23,7	3		1		1		38
No const./altr.	20	64,5	5	16,1	2	6,5	3	9,7	1				31
TOTAL	956	64,8	245	16,6	182	12,3	28	1,9	6	0,4	55	3,7	1475

Lloc de naixement de les dones que es casen (1803-1807)

Professió	1	%	2	%	3	%	4	%	5	%	7	%	Total
Pagès	52	50	28	26,9	16	15,4			1	0,9	7	6,7	104
Jorn./rabass.	202	63,7	57	18	38	12	1	0,3			19	6	317
Pagès s. espec.	210	53,8	101	26	52	13,3	9	2,3			18	4,7	390
TOTAL PAG.	464	57,2	186	22,9	106	13,1	10	1,2	1	-	44	5,4	811
Paraires	68	69,4	12	12,2	14	14,3	2	2			2	2	98
Teixidors	123	71,1	28	16,2	13	7,5	1	0,6	1	0,6	7	4	173
Altres textil	15		3		1								19
TOTAL TEXT.	206	71,1	43	14,8	28	9,7	3		1	-	9	3,1	290
Altres artes.	220	72,4	32	10,5	32	10,5	4	1,3			16	5,3	304
Comerciants	27	71,1	3	7,9	6	15,8	1	2,6			1	2,6	38
No consta/altr.	17	54,8	7	2,3	4	12,9					2	6,5	31
TOTAL	934	63,4	271	18,4	176	11,9	19	1,3	2	0,0	70	4,7	1474

Els comerciants segueixen un model similar als pagesos de mas. Nomès el 57,9% dels homes són nascuts al mateix municipi i el 23,7% són d'un radi de 10 a 50 Kms. El 71,1% de les dones, en canvi, són nascudes al mateix municipi. Sembla com si la mobilitat afectés especialment als homes i, en menor mesura a les dones.

Les professions tèxtils defineixen l'altre model. El 80,3% dels homes que es casen són nascuts al mateix poble. Aquest percentatge és més alt en els paraires (83,5%) que en els teixidors (77,4%) però sembla indicar que la mobilitat d'aquests individus és molt baixa. En canvi les dones presenten més mobilitat: les dones casades amb paraires nascudes al mateix poble són el 69,4% i el 71,1% les dels teixidors. A més, però, les dones casades amb paraires nascudes entre 10 i 50 Kms. del poble són el 14,3%. Els paraires es casen amb dones de pobles allunyats. Respon a aliances amb paraires acomodats d'altres municipis igual que fan els pagesos de mas.

Fins ara hem tingut en consideració el naixement dels cònjuges per separat que ja ens indica fins a quin punt s'anaven a buscar o no fora de la localitat estudiada. Una altra manera d'estudiar el fenomen es considerar on van néixer els dos cònjuges per veure quin tipus de matrimoni era el més freqüent. Això és el que es recull en el quadre següent (veure quadre 11)

Es poden fer constatacions que mostren l'existència de models matrimonials diferenciats. El matrimoni més freqüent és aquell que es produeix entre els dos cònjuges de la mateixa parròquia, però la freqüència d'aquest fenomen varia d'una professió a una altra.

Així els pagesos de mas són els que menys busquen la parella entre els habitants del mateix poble (26,9%); la solen buscar a fora o són noies de fora que es venen a casar amb els hereus. El 16,3% de matrimonis són de tipus 1/2, després 2/1 i destaca que el 42,3% dels matrimonis són altres combinacions. És el percentatge més alt d'altres combinacions d'entre totes les professions. Mostra una estratègia matrimonial que contempla els intercanvis amb masos d'altres pobles, més allunyats segons la importància social de la família.

Els comerciants són el col·lectiu que segueix en quan a menys casaments realitzats entre cònjuges del mateix municipi (39,5%). Destaca, en aquest cas, que el tipus de casament més freqüent després del abans assenyalat és entre comerciants que viuen entre 10 i 50 Kms. (18,4%) i després l'arribada de noies que també viuen a aquesta distància (13,2%). Sembla com si les aliances es fessin amb famílies força llunyades del municipi i no amb les dels municipis del costat com també passava amb els pagesos.

Jornalers i rabassaires busquen la parella en el mateix municipi (45,3%) però és molt intensa la relació amb les parròquies veïnes

Quadre 11. Tipus de casament per professions segons procedència dels cònjuges

Professió	Casaments			2on casament			3er casament			altres	
	n.	1/1	%	Tipus	n.	%	Tipus	n.	%	n.	%
Pagès	104	28	26,9	1/2	17	16,3	2/1	15	14,4	44	42,3
Jorn./Rabass.	317	134	42,3	1/2	44	13,9	2/1	42	13,2	97	30,6
Pages. s. esp.	390	107	27,4	1/2	58	14,9	2/1	55	14,1	170	43,6
TOTAL PAG.	811	269	33,2		119	14,7		112	13,8	311	38,3
Paraires	88	57	64,8	1/3	13	14,8	1/2	9	10,2	9	10,2
Teixidors	173	94	54,3	1/2	25	14,5	3/1	17	9,8	37	21,4
Altres textil	19	13	68,4	1/2	3	15,8				3	15,8
TOTAL TEXT.	280	164	58,6		41	14,6		26	9,3	49	17,5
Altr. artesans	304	148	48,7	3/1	34	11,12	2/1	24	7,9	98	32,2
Comerciants	38	15	39,5	3/1	7	18,4	1/3	5	13,2	11	28,9
No consta/altr.	31	8	25,8	1/2	6	19,4	2/1	5	16,1	12	38,7
Total	1464	604	41,3		217	14,8		172	11,7	481	32,9

situades a menys de 10 Kms. tant en els casaments dels nois com en el de les noies (en total 27,1% dels casaments d'aquest grup).

Paraires i teixidors són els que més busquen la parella entre les noies del mateix municipi (64,8% en els paraires i 54,3% en els teixidors). En el cas dels paraires, els matrimonis més freqüents que segueixen estan formats per el tipus 1/3 (vol dir cercar parella a pobles situats a més de 10 Kms. segurament entre paraires acomodats d'altres municipis) i el tipus 1/2 (25% dels matrimonis). Els altres tipus només suposen el 10,%. Si ens hi fixem són paraires del poble els que es casen amb noies de fora i hi ha molts pocs paraires de fora que es casin amb noies del poble. En aquest cas són les noies que circulen i no els nois.

Els teixidors, en canvi, cerquen parella en els pobles veïns (14,5%) i trobem també teixidors vinguts de més de 10 kms. que s'instal·len a la localitat i es casen amb noies del poble. Es el mateix fenomen que passa amb els altres artesans. Estem davant de nois que arriben al municipi joves, paren un teler i busquen la parella en el municipi. Segurament són cabalers d'altres col·lectius més acomodats (paraires, pagesos de mas) en els que aquest tipus de casament no es pas freqüent.

El col·lectiu heterogeni d'altres artesans es situa entre els jornalers i els teixidors. Destaca, en aquest cas, que el segon casament més freqüent és realitzat entre artesans vinguts de fora (l'11,2% de més de 10 Kms. i el 7,9% de menys de 10 Kms.) amb noies de la localitat. Vol dir que hi ha molta mobilitat entre els nois d'aquests oficis, que arriben a un lloc, obren botiga i es casen amb noies de la localitat.

Hem estudiat també el lloc de naixement dels homes i les dones que es casen però segons la grandària de les localitats. Els resultats apareixen en els dos quadres següents (veure quadres 12 i 13).

Hom observa una gradació segons la grandària del municipi. En els pobles més petits, potser perque predominen pagesos de mas, els nascuts en el mateix poble que es casen no arriben al 50%, vol dir que hi ha un intercanvi intens amb els pobles de les rodalies o més allunyats. I això tant passa amb els homes com en les dones.

A mesura que els pobles són més grans, hi ha un percentatge més alt d'homes i dones nascudes en el mateix poble. S'arriba al 72,2% en els de 1000 a 2000 habitants per disminuir lleugerament en els pobles més grans. Es a les ciutats on es torna a detectar, però de forma gairebé imperceptible, un increment de cònjuges que procedeixen de fora.

Lògicament, la mateixa gradació però en sentit contrari, és a dir el percentatge es redueix a mesura que s'incrementa la grandària, es produeix en els nascuts a les rodalies o més lluny. En els pobles més

Quadre 12. Lloc de naixement dels homes que es casen, per localitats

Pobles	1	%	2	%	3	%	4	%	7	%	Total
0 a 250 hab.	144	50,3	82	28,7	38	13,3	3	1	19	6,6	286
250 a 500 hab.	124	64,2	32	16,6	23	11,9	2	1	12	6,2	193
500 a 1000 h.	194	67,8	38	13,3	37	12,9	4	1,4	13	4,5	286
1000 a 2000 h.	243	72,8	41	12,3	36	10,8	4	1,2	10	3	334
2000 a 4000 h.	39	69,6	8	14,3	4	7,1	2	3,6	3	5,4	56
+ de 4000 h.	212	66	45	14	44	13,7	13	4	7	2,2	321
Total	956	64,8	246	16,7	182	12,3	28	1,9	64	4,3	1476

Quadre 13. Lloc de naixement de les dones que es casen, per localitats

Pobles	1	%	2	%	3	%	4	%	7	%	Total
0 a 250 hab.	132	46,2	87	30,4	44	15,4	3	1	20	6,9	286
250 a 500 hab.	121	62,7	39	20,2	21	10,9	1	0,5	11	5,7	193
500 a 1000 h.	177	61,9	49	17,1	41	14,3	2	0,7	17	5,9	286
1000 a 2000 h.	241	72,2	43	12,9	34	10,2	5	1,5	11	3,3	334
2000 a 4000 h.	40	71,4	4	7,1	11	19,6			1	1,8	56
+ de 4000 h.	224	69,8	49	15,3	27	8,4	8	2,5	13	4	321
Total	935		271		178		19		73		1476

petits hi ha més cònjuges, homes o dones, d'altres municipis. A mesura que el poble és més gran van disminuint en benefici dels nascuts en el propi municipi.

També segons la grandària del municipi hem estudiat els tipus de casaments més freqüents. Els resultats els hem recollit en el quadre següent (veure quadre 14).

També aquí s'observa una clara gradació sols trencada en les ciutats de més de 4000 habitants. En els pobles més petits és minoritari el casament en que els dos cònjuges són del poble (22,7%); cercar marit o muller en els pobles de les rodalies suposa el 31,8% dels matrimonis i el 45,5% són altres combinacions. Tal vegada el pes dels pagesos de mas hi ajuda però és un comportament específic.

A mesura que els pobles són més grans són cada vegada més freqüents els casaments entre cònjuges del mateix poble i es van reduint els altres tipus. Aquesta tendència que es consolida a mesura que el poble és més gran, es trenca lleugerament a les ciutats: hi ha menys casaments en que els dos cònjuges siguin de la ciutat, apareix en tercer lloc el casament 3/1 (homes de més de 10 Kms. i noies de la ciutat) que no havia aparegut en cap altra circumstància i s'incrementen les altres combinacions (32,7%). Tot això insinua un model més variat a les ciutats fruit dels moviments migratoris interns i de les activitats cada vegada més importants a les ciutats.

La diferència d'edat entre cònjuges

La font que utilitzem també permet estudiar la diferència d'edat que hi ha entre cònjuges per professions i segons el nombre d'habitants. Aquesta diferència també és indicativa de les estratègies matrimonials que utilitzen els diferents grups (veure quadre 15).

De l'anàlisi del quadre que recull la diferència d'edat entre cònjuges per professions es pot concloure el següent:

1) La diferència màxima es troba entre els pagesos de mas (5,9 anys) la qual cosa corrobora el que hem indicat en altres llocs de que hi ha un retardament en l'edat d'accés al matrimoni per part de l'hereu a fi d'espaiar la col.locació dels fills (Ferrer, 1991). Els rabassaires segueixen una estratègia similar però la diferència no és tan acusada.

2) En segon lloc trobem els comerciants i professions liberals (5,7 anys) com el col.lectiu que mostra més diferència entre l'edat dels cònjuges.

3) Dins de les professions relacionades en el textil trobem dos comportaments diferenciats. Per una banda, la diferència entre els

Quadre 14. Tipus de casament per localitats segons procedència dels cònjuges

Habitants	Casaments	1/1	%	2on casament			3er casament			altres	
				Tipus	n.	%	Tipus	n.	%	n.	%
0 a 250 hab.	286	65	22,7	1/2	50	17,5	2/1	41	14,3	130	45,5
250 a 500 hab.	193	72	37,3	1/2	28	14,5	2/1	23	11,9	70	36,3
500 a 1000 hab.	286	117	40,9	1/2	38	13,3	1/3	28	9,8	103	36
1000 a 2000 h.	334	167	50	1/2	36	10,8	2/1	34	10,2	97	29
2000 a 4000 h.	56	25	44,6	1/3	11	19,6	2/1	8	14,3	12	21,4
+ 4000 hab.	321	158	49,2	1/2	29	9	3/1	29	9	105	32,7

cònjuges paraires és de 4,6 anys (1,3 anys menys que els pagesos de mas) i, per l'altra, la diferència entre els teixidors és la més baixa ja que es situa en 2,9 anys. Es obvi que estem davant d'un model matrimonial diferent que el dels pagesos, ja que els teixidors no sols es casen joves sinó que ho fan amb noies que són de la mateixa edat (nomès el 2,94% de matrimonis entre teixidors l'home porta més de 10 anys a la dona, front al 24,36% dels matrimonis entre pagesos o el 23,3% entre comerciants).

Quadre 15. Diferència d'edat entre cònjuges per professions

Professions	Casaments	Dif. a favor dels homes
Pagès de mas	76	5,88
Jorn/Rabassaire	224	4,98
Pagès no espec.	296	5,66
TOTAL PAGESOS	596	5,43
Paraires	64	4,58
Teixidors	136	2,93
Textil no espec.	15	2,73
TOTAL TEXTIL	215	3,41
ALTRES ARTESANS	245	5,01
COMERÇ/LLIBERALS	30	5,73
NO CONSTA/ALTRES	16	5,56

4) Finalment fer notar com en el col·lectiu d'altres artesans que incorpora les professions artesanals independents sense un procés de proletarització com l'activitat textil, la diferència es situa en els 5 anys, una mica per sobre dels paraires i, per sota dels pagesos.

Aquestes diferències posen de manifest un comportament matrimonial diferenciat igual que hem vist en les altres variables estudiades.

La mateixa variable també l'hem estudiada segons la grandària de localitats amb els mateixos criteris que els utilitzats més amunt. Segurament el fet que els pagesos de mas viuen en comunitats més petites i els teixidors en comunitats més grans evidencia també un comportament diferent en aquest tema, segons es pot veure en el quadre 16.

La diferència és més gran en els pobles petits (6,2 anys) i es va reduint progressivament a mesura que el municipi incrementa el nombre d'habitants. Així és de 4,94/5,02 quan els pobles tenen de 500 a 2000 habitants i es redueix a 3,7 en els de més de 4000. La reducció dels pagesos i l'increment dels teixidors en els components

d'aquests pobles i el comportament diferencial d'aquells que hem vist més amunt explicaria aquesta reducció progressiva. No creiem que sigui el marc urbà el que expliqui la diferència sinó les estratègies diferencials dels diferents grups socials.

Quadre 16. Diferència d'edat entre cònjuges per nombre d'habitants

Habitants	Casaments	Diferència a favor dels homes
0 a 250 Hab.	209	6,20
250 a 500 Hab.	128	5,56
500 a 1000 Hab.	214	4,94
1000 a 2000 Hab.	252	5,02
2000 a 4000 Hab.	38	4,34
Més de 4000 Hab.	261	3,70

Conclusió

Amb aquest treball hem pretès dues coses: en primer lloc, donar a conèixer una font que pot ésser útil, en absència de censos i de registres parroquials que facilitin l'edat, per calcular l'edat d'accés al primer matrimoni, el celibat definitiu amb criteris diferencials (professió i població), la diferència d'edats entre cònjuges i els tipus de casaments segons el lloc de naixement. En segon lloc, a partir de l'elaboració de la font, aportar dades quantitatives sobre alguns fenòmens demogràfics molt poc estudiats per la seva dificultat, amb la introducció de criteris diferencials a partir de les professions i de la grandària dels municipis. Els resultats obtinguts són interessants en la mesura que mostren l'existència de pautes demogràfiques diferents segons la professió i el volum dels municipis, en les variables estudiades. Obviament no hem pretès definir aquests models, ja que cal introduir molts altres factors per entendre perquè desenvolupaven les estratègies que aquí constatem, simplement són dades a corroborar a partir de la lògica que té la reproducció social des de la perspectiva de la família.

De les dades aportades es dedueix l'existència d'un model de comportament específic amb els pagesos i especialment els pagesos de mas. Tant els homes com les dones es casen grans (31,3 i 26,4), prefereixen el casament vidu-solter i mantenen una elevada taxa de celibat definitiu tant masculí (17,2) com femení (12,2) que s'incrementaria s'hi afegíssim els eclesiàstics provinents d'aquest grup social. Són també els que hi ha una diferència més alta entre

l'edat dels cònjuges i els que tenen més mobilitat geogràfica a l'hora d'escollir cònjuge.

Els jornalers/rabassaires mantenen alguns trets dels pagesos de mas però se n'allunyen progressivament. L'edat d'accés al matrimoni és elevada (29,2 i 24,6), no tenen tanta preocupació pel casament vidu-soltera, el celibat femení es baix (3,4) i el masculí és més alt que els altres grups però allunyat dels pagesos de mas (7,1).

Interessava veure si era possible detectar comportaments específics en l'activitat textil (la segona activitat professional després de l'agricultura). La divisió entre paraires i teixidors intentava recollir la divisió entre els organitzadors de la producció i els productors. La mostra de cada grup no permet matisar ni donar com a definitives les consideracions. Els paraires es casen grans però més joves que els pagesos (27,2 els homes i 24,2 les dones). És el grup que més matrimonis realitza amb participació de vidus especialment vidu/vídua i vidu/soltera i mantenen unes taxes de celibat baixes si bé no les hem pogut desglossar dels teixidors. La diferència d'edat entre cònjuges és més petita que els pagesos i es sol primar el casament de nois del poble amb noies de fora.

Els teixidors mostren també un comportament específic. Es casen molt joves tant els homes (25,6) com les dones (22,8). Prefereixen el casament entre solters i mostren unes taxes de celibat definitiu molt baixes. Són els que mostren l'edat entre cònjuges més baixa (no arriba als tres anys front als gairebé sis dels pagesos de mas) i la major part que es casen són del poble respectivament, així com el casament més freqüent és entre veïns del mateix poble.

Aquests diferents models, i altres que no hem pogut precisar, responen a estratègies reproductives de cada grup social que al mateix temps té conseqüències sobre la població perquè afecta les pautes de comportament demogràfic. Descriure unes i altres, descobrir-ne la lògica, és l'objectiu d'altres recerques. Aquestes dades empíriques han de corroborar els arguments que puguin construir-se per definir la lògica esmentada.

Bibliografia citada

Ferrer i Alòs, Ll., «Pagesia i sistema de transmissió de béns al Bages en el segle XVIII», *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Vol. I, Universitat de Barcelona, Barcelona 1984, pp. 361-370.

- Ferrer i Alòs, Ll., *Aproximació a l'estructura agrària a la comarca de Bages en el segle XVIII i primera meitat del segle XIX*, Memòria de Doctorat, Universitat de Barcelona, 1985, 3 Vols.
- Ferrer i Alòs, Ll., «Familia, iglesia y matrimonio en el campesinado acomodado catalán (s. XVIII-XIX)», *Boletín de la ADEH*, IX (1991), 1, pp. 27-63.
- Gual i Vila, V., *Dades censals i dades parroquials: dues fonts demogràfiques enfrontades*, II Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Vol. I, pp. 185-192, Dep. Història Moderna, Universitat de Barcelona, 1988.
- Hajnal, J., «Age at marriage and proportions marrying», *Population Studies*, VII (1953) n° 2, pp. 111-136.
- Hajnal, J., «European marriage patterns in perspective», a D.V. Glass and D.C. Eversle (ed.): *Population in History. Essays in Historical Demography*, E. Arnold, 1965, pp. 101-143.
- Henry, L., *Manual de demografia històrica*, Ed. Crítica, Barcelona 1983.
- Livi Bacci, M., «Fertility and nupciality changes in Spain from the late 18th to the early 20th century», *Population Studies* XXII (1968), n° 1, pp. 83-102 i n° 2, pp. 211-234.
- Martínez Rodríguez, M.A., *Estudio de una sociedad costera catalana del Antiguo Régimen: Vilanova y la Geltrú en el siglo XVIII*, Memòria de Doctorat, Universitat de Barcelona, 1985.
- Moreno, A., Soler, J., Fuentes, F., «Introducción al estudio socio-demográfico de Cataluña mediante el censo de Floridablanca (1787)», *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Vol. I, Universitat de Barcelona, 1984, pp. 17-38.
- Moreno, A. - Ejido, C., *El censo de Floridablanca. Un chequeo*, II Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Vol. I, 163-184, Dep. Història Moderna, Universitat de Barcelona, 1988.
- Nadal i Oller, J., *La población española (siglos XVI a XX)*, Ed. Ariel, Barcelona 1984.
- Nadal, J., Giralt, E., *La population catalane de 1553 à 1717. L'immigration française et les autres facteurs de son développement*, SEVPEN, Paris 1960.
- Pérez Moreda, V., *Las crisis de mortalidad en la España Interior (siglos XVI-XIX)*, Ed. Siglo XXI, Madrid 1980.
- Planes i Closa, J.M., *Metodologia i demografia històrica. Tàrrrega (s. XVII-XVIII)*, Memòria de Llicenciatura, Universitat de Barcelona, 1982.
- Pladevall, A., «Vic, bisbat de», a *Gran Enciclopèdia Catalana*, Enciclopèdia Catalana S.A., Barcelona 1980, Vol. XV.

- Portella i Comas, J., «Estudi demogràfic del prelitoral gironí (s. XVI-XVII)», *Treballs d'Història*, Girona 1976, pp. 35-62.
- Reher, D.S., «La crisis de 1804 y sus repercusiones demográficas: Cuenca (1775-1825)», *Moneda y Crédito* nº 154 (1980), pp. 35-72.
- Simon Tarrés, A., «La población de Cataluña a comienzos del siglo XVIII. Viejos y nuevos problemas», *II Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Vol. I, pp. 155-162, Dep. Història Moderna, Universitat de Barcelona, 1988.
- Torrents i Roses, M.A., *La població de St. Pere de Riudevitlles, 1675-1799*, Memòria de Llicenciatura, Universitat de Barcelona 1983.
- Vilar, P., *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, Edicions 62, Barcelona 1972, 4 vols.
- Wrigley, E.A., *Historia y población*, Ed. Crítica, Barcelona 1982.

LLORENÇ FERRER I ALÒS

Professor de la Universitat de Barcelona

IMMA GÓMEZ I GÓMEZ

RAQUEL MARTÍN I EXPÓSITO

BARTOMEU MASATS I SURINYAC

ASUN RODRÍGUEZ I LÓPEZ

GEMMA RUBÍ I CASALS

LLUÍS VIRÓS I PUJOLÀ

*Llicenciats en Història Moderna i Contemporània
Universitat de Barcelona i Autònoma de Barcelona*

Resumen: *A partir de las respuestas de los rectores de las parroquias del Obispado de Vic entre 1803 y 1807, los autores reconstruyen el comportamiento demográfico de la nupcialidad y el celibato en los diferentes grupos socioprofesionales de la Catalunya central.*

Summary: *By analyzing the answers of the rectors of the parishes in the Bishopric of Vic between 1803 and 1807, the authors rebuild the demographic behaviour of the nuptiality and celibacy rates in the different socioprofessional groups in central Catalunya.*